

SLOVENSKI GOSPODAR

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četr let 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hoši sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravištvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopošilja do odpovedi. — Deložniki „katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroska cesta št. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravištvo Koroska cesta št. 5, vsprejema naročnine, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petivrstice za enkrat 15 vin., za dvakrat 25 vin., za trikrat 35 vin. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede zjutraj. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

Spodnještajerska kmečka organizacija.

Piše Martin Cerjak, ekonom v Rajhenburgu.

I.

Namerava se v kratkem ustanoviti takoimenovana „Kmečka zveza“ za Spodnještajersko.

Mi slov. štaj. kmetje pozdravljamo to idejo z navdušenim srcem!

Živimo sedaj v dobi medsebojnega ožjega združevanja različnih stanov. Vsi stanovi združujejo se dandanes med seboj v ožjo stanovsko zvezo in tako z združenimi silami skušajo v svetovni borbi si svoje gnotno stališče po enotnem, skupnem, dobro premišljenem načrtu zboljšati. Bila bi toraj velika nezmisel od strani spodnještajerskih kmetov, potrpežljivo še nadalje čakati, kaj nam prihodnost dobrega prinese. Trajnega uspeha na našem gospodarskem polju, če se mi sami ne zganemo, zastoj sami pričakujemo pri današnjih razmerah. V kočii vsakega priprostega seljaka mora dandanes prepričanje in navdušenje oživeti, da v prvi vrsti le samopomoč je ona pot, ki vodi do večje kmečke strokovne izobrazbe in po tej do boljšega blagostanja. In to prepričanje vcepiti v srca vseh spodnještaj. slov. kmetov in jih voditi po sigurni poti do končnega cilja naj bode prva in glavna naloga prihodnje „Kmečke zveze“.

Dandanes čujejo se pritožbe: kmečki stan propada. Žalibog so tudi opravičene. — Približuje se svojemu propadu sicer s počasnimi koraki, toda dosledno.

Ni moj namen razmotrivati danes vzroke, zakaj kmečki stan propada, to je že vsakemu več ali manj znano. — Navajajo se različni vzroki kmečkega nazadovanja. — Stavljajo se mnogoštevilni predlogi, kako kmečko stališče zboljšati itd. — Toda, ako se tako bridko tarnamo, vzroke nazadovanja vsestransko prereštevamo, vsaki dan cele kopicе pametnih predlogov v svrhu gnotnega zboljšanja kmetijstva na dnevni red spravljamo, — nam vse to nič ne pomaga, ako se končno sami ne vzdramimo iz dosedanjega spanja ter odločno in pogumno takoj ne začnemo s temeljito preosnovno dosedanjega gospodarstva na vseh koncih in krajih.

S to preosnovo pa moramo najprvo pri samem sebi začeti. — Starokopitarsko suknujo, katero smo od naših pradedov podedovali — in katero marsikateri tako skrbno čuva — moramo sleči ter napredovati s časom, drugače bo to časovno napredovanje vršilo se preko naših glav, v našo lastno gnotno škodo in v naš končni pogin.

Napredno kmetijstvo zahteva dandanes, kakor vsaka druga stroka — ako hoče da se uspešno vodi — celega moža in to moža značajnega, vztrajnega, odločnega in delavnega.

Pomislimo n. pr. kako bi bilo dandanes z obrtnimi stanovi, ko bi se ti danes nahajali na isti stopinji stanovske strokovne izobrazbe, kakor pred pol stoletjem?

Tudi pri kmetijstvu velja dandanes pravilo, naj bi se mnogo več z glavo delalo, kakor z rokami. — Pregovor: „moli in delaj!“ se dandanes naj izpolni: „moli, delaj in računaj!“ To se pravi, predno kako delo začnemo, dobro vse preudariti, kako bi se dala stvar bolj dobičkonosno uravnati. — Poslužiti se moramo vseh znanstvenih sredstev, ki nam jih nudi napredujoči tok časa, t. j. različnih strokovnih listov, raznovrstnih gospodarskih strokovnih knjig, različnih kmetijskih predavanj, pametnih nasvetov izkušenih kmetovalcev, lastne skušnje praktičnih in modrih gospodarjev itd. — Toda marsikateri bode hladno pripomnil: „Vsi ne moremo študirani biti in strokovno nabraženi“. — Seveda ne, ampak pred učenostjo gre še nekaj drugega. Resna, vztrajna volja, nepogljiva odločnost, stanovski ponos, neumorna delavnost so vzvišeni nad vsako učenostjo in brez teh je vsaka učenost piškavi oreh. Torej le malo več resne volje in prve ovire bodo premagane.

Roko na srce, pa priznajmo, da je med nami, četudi redko, vendar nekaj kmetov, ki so različnim razvadam in in strastem podvrženi. — Koliko zlatega časa potratí marsikateri gospodar z nepotrebnim zapravljanjem in čenčanjem po gostilnah, z nepotrebnim pohajkovanjem? — Kako marsikateri vsa opravila pri gospodarstvu le površno in brezbržno opravljaja, potem pa se čudi, ako uspehi izostanejo? — Da gospodarstvo pri tem in enakem nikakor napredovati ne more in vse to kmečkega ugleda napram drugim stanovom ne utrjuje, je pač samo ob sebi umevno.

Torej reorganizacija, predrugačenje samega sebe naj bode o novem letu vsakterega prvo in glavno opravilo, katerega ta očitanja zadenejo. — Največji junak je tisti, ki samega sebe premaga! (Konec. prihodnjiti.)

Zopet o draginji mesa in zakaj kmečki stan propada.

(Piše Martin Vrečko, kmet v Žsgru pri Planini.)

Dopisa v 50. in 52. števu „Slov. Gosp.“ o draginji mesa dala sta mi povod, da tudi jaz podam mnenje o tem vprašanju. Držal se bom odločno le koristi kmečkega stanu.

Po čitanju prvega dopisa občudoval sem pogumni nastop kmeta Krampergerja, ker je on prvi kmet, ki s svojimi misli o propadanju kmečkega stanu popolnoma odkrito stopa na dan. Na kratko pa odločno izraza svoje prepričanje, da bo rešitev kmečkega stanu še le tedaj zagotovljena, ako bo kmet svoje pridelke lahko v denar spravil za tisto ceno, kar njega pridelovanje stane. Za svoj pogum zasluži ta kmet vso priznanje.

Tudi mi drugi kmetje smo teh misli, pristavim pa še jaz moje prepričanje, da je za rešitev kmečkega stanu tudi neobhodno potreben zakon, kateri bi naj pri prevzemanju kmetij določal cene zemljišč. Dandanes se namreč lahko najde brezsrčen oče, kateri svojem otroku kmetijo tako drago na vrat obesi, da ga s tem popolnoma ugonobi.

Te dve okolnosti naj bi pa bile tudi našim voditeljem in poslancem kot podlaga pri vprašanju o rešitvi kmečkega stanu. Tudi kmečke zveze ne bodo nikdar dosegle svojega namena, če se ne bodo držale teh nazorov.

Da še imamo kmetje daleč do tiste dobe, ko bodo pridelki imeli približno pravo ceno, pokazal je tovariš v svojem dopisu pri volih. Dandanes takorekoč vse zavida kmeta, če proda na sejmu vole za 400—500 gld., češ, zdaj si kmet lahko pomaga, ko je živina tako draga. Da pa to ni res, pokažajo številke, katere so tiskane v imenovanem dopisu. Akoravno se številke popolnoma ne vjemajo, kar so najbrž krive tiskovne pomote, od katerih se je že edna popravila v 51. št., vendar pribita resnica je:

1. da prodaš dandanes 5letne vole, ki so tehtali 1300 kg, komaj za 442 gld.,
2. da pride na ta način za rejo in oskrbovanje za dva vola na dan komaj 24 krajerjev (ne pa 12 krajerjev),
3. da stane kmeta 1 met. stot sena, pridelanega na svojem travniku, najmanj 1 gld. 20 kr. in
4. da par srednjih volov potrebuje na dan 70 kg. krme.

To so številke, iz katerih lahko vsakdo preračuni, za katero ceno mora prodati kmet svoje vole, da bo dobil samo krmo plačano, za njegov petletni trud, da je vole oskrboval, pa še ne bo niti vinarja dobil.

Oglejmo si še pa na kratko drugi dopis, katerega je pisal »drug kmet« v 52. števu „Slov. Gosp.“ Po čitanju tega dopisa je lahko vsak kmet spoznal, kakšne barve je dopisnik. Ogorčen je moral biti vsak čitatelj, če ima še tako malo sočutja s kmetom, in sicer radi oholega večkratnega očitanja, da smo vsega kmečkega gorja le sami kmetje krivi. Iz dopisa lahko sklepas, da dopisnik pozna kmečki stan le od teoretične, nikakor pa ne od praktične strani. Neverjetno je, da bi imel dopisnik kako posestvo ali ga pa vsaj lastnoročno ne obdeljuje, gotovo pa on ni navezan edino na dohodke posestva, ampak ga le veseli, če ima lepe vole, krave itd., ne oziraje se na to, koliko ga reja in oskrbovanje stane.

Naj bo pa dopisnik to ali ono, gotovo je pa njegov dopis obžalovati, ker v njem kar na mah pobija vse nazore priprostega in praktičnega kmeta. Kako si še naj kmet upa na dan s svojim mnenjem, ker je naenkrat v nevarnosti, da bo razupit in javno osmešen.

Dopisnik priporoča umno gnojenje, umno obdelovanje in sploh umno gospodarstvo in kaže na tozadevne uspehe. Dobro! Mi kmetje radi priznavamo, da se na ta način pripravi mnogo več krme, — saj smo že nekateri tudi sami

LISTEK.

Zobje in njihove bolezni.

V bralnem društvu v Studenih govoril prof. dr. L. Poljanec.

Dečki na deželi imajo večkrat ukročene vervice, vendar stariši teh ljubkih živalic ne gledajo posebno radi, ker glodajo vedno pohištvu. Če pa imamo vervice v kletki iz železne žice, a jim ne damo dovolj orehov in lešnikov, da jih glodajo in si brusijo zobe, jim zrastejo glodači tako močno, da ne morejo več premlevati hrane s kočnjaki. Pri najboljši hrani poginejo vervice — gladu!

Kmet ima v hlevu starega konja. Dolgo vrsto let je vozil z njim in torovil po svetu, zdaj pa žival ne more več delati. Recimo, kmetu se smili, pusti konja še pri jasliah. Toda kaj pomagajo polne jasli sladkega sena in koritec tečnega ovsu, — če so pa zobje — meljaki oglodani do korenin, konj ne more več žvečiti hrane ter strada? Hoče, noče, kmet ga mora popeljati h konjedereu.

Stari ljudje, ki so jim izpadli zobje, navadno tožijo, da jih vedno boli želodec po tečnejšem in težko prebavljivem kosilu. In k pokvarjenemu želodcu pridejo še druge črevesne bolezni. Zato lahko rečemo z mirno vestjo: „Dobri zobje so polovica zdravja.“

Človek ima zobe v zgornji in spodnji čeljusti, vsajeni so v zobnih jamicah. Otrok dobi v prvem, drugem in tretjem letu mlečnike ali rilčke in sicer v vsaki čeljustni polovici po 2 dletasta sekavca, 1 koničast podočnjak in dva široka kočnjaka, vsega skupaj torej 20 zob.

Po sedmem letu izpadajo mlečniki, na njihovem mestu poganjajo trajni zobje. Odrasel človek ima v čeljustih na vsaki strani po 2 sekavca, 1 podočnjak in 5 kočnjakov. Vsi kočnjaki niso enaki; sprednja dva sta ožja ter se zoveta vrzljaka, zadnji trije široki kočnjaki so meljaki.

Zadnji meljak se prikaže pri odraslih osebah od 18.—30. leta, pri nekaterih ljudeh (n. pr. pri zamoreciah) pa sploh izostane; to so modrostni zobje.

Zobje niso enako dobri in močni pri različnih ljudeh in narodih. To ali ono ljudstvo ima slabe zobe, ker živi v kakem posebnem kraju, ali ker ima posebne razvade v življenju in v hrani; dostikrat pa so slabi zobje že kar v rodih, kakor pravimo, ter se podedujejo od roda do roda.

V mestu Idriji na Kranjskem vidimo prav dobro, kako kraj škoduje zobem. Tam so po vsem svetu znani rudniki, v katerih kopljejo živo srebro. Živo srebro je tekoča kovina in zelo strupena. Idrija leži v globokem kotlu, v katerem so se nabirale posebne v prejšnjih časih težke živosrebne pare in zastrupljale ljudi, da so jim izpadali zobje. Kdor je obiskal Idrijo pred 50 leti, tam skoro ni našel domačega človeka, ki bi ne imel škrbnastega zobovja. V Idriji je bil kraj zelo nezdrav; država, ki je lastnica bogatega rudnika, je to spoznala; zato je napravila iz svojih tovarn podzemeljske rove visoko na goro in tam postavila dimnik. Še zdaj pa lahko opažamo, kako strupene so živosrebne pare, ki puhtijo iz tega dimnika; na gori okoli dimnika ne vidimo nič zelenja, tla okoli so pušča in gola, kakor bi jih pooptevala hunska ali turška kopita.

Sedaj pa si oglejmo en zob natančneje! Zgornji del zoba, ki štrli iz dlesen ali zobine (to je meso, ki obdaja zobovje) imenujemo zobov venec, spodnji konec je enoten ali razcepjen v 2—3 dele, ki se zovejo korenine. Med venecem in korenino je zob nekoliko stisnjen, to je zobov vrat.

Sedaj izderimo in prekoljimo zob. V sredi je mehka zobova klica, polna krvnih žilic ali zobova čutnica, ki prihaja iz možganov.

Skoro ves zob je iz zobovine, ki je trša od koščene (iz koščene so kosti), in ima v sebi apnene soli in klejevino. Vsak zob ima zgoraj na venec še tršo kapico iz sklenine ali emalja, v tej ni prav nič kleja (lima) ali klejevine.

Ko pritramo železne droge v zidu, zalivamo luknjo s svincem ali cementom. Zobe v zobnih jamicah tudi zaliva ali pritramo koščeno, ki ji pravimo naravnost cement. Zapomniti si moramo dobro, kakšni so zobje, iz katerih snovij so, potem prav lahko razumemo, kaj jim škodi in zakaj.

I. Zobem škodi, če z njimi drobimo trdna telesa kakor orehe, lešnike, kosti. Nekateri ljudje se hočejo na ta način postavljati, češ, kako močne imajo zobe, in lomijo orehe, da človeka, ki posluša, začnejo boleti kar lastni zobje; toda risk, z orehom vred se je zdrobil tudi kočnjak in ne bo nikdar več cel. Mnogi tudi radi rujejo po zobeh z železnimi ostni, iglami, pletenkami (igle za pletenje nogavic), noži, vilicami, svinčniki in pisalnimi peresi. Vse to je nevarno; četudi se navadno ne zdrobi zob, pa lahko ranimo zobino ali dlesna; kedar pa ost ni snažna, zastrupimo z njo lahke tudi kri.

II. Mraz in vročina se ne smeta prehitro menjavati pri zobeh. Razžarjen kamen vrzimo v mrzlo vodo, ko zašumi, najdemo na njem majhne razpoke in špranjice; na ta način lahko zdrobimo s časom najtršo skalo. Ko je šel slavni punski vojskovodja Hanibal iz Francoskega čez Alpe v severno Italijo, da je prišel Rimljanom za hrbet, po teh visokih gorah še ni bilo takih cest kakor sedaj. Na skalah, ki so zapirale vojski pot, so užigali velike ognje, razžarjeno kamenje pa polivali z octom ali jeshom; tako so si zgradili pot, ker takrat še niso poznali smodnika in dinamita. Ljudje dandanes s svojimi zobmi ne delajo mnogo drugače kakor Hanibal s skalami; po vroči juhi, da jo komaj požira, se napije vode ali še mrzlejše piva, kavo in čaj mora piti tako vročo, da skodeljice skoro ne more držati v rokah; gospe in otroci v največji vročini hajdi k sladničarju, kjer hlastajo sladoled in ledno kavo, da jih kar zobje bolijo. V mrzli zimi tudi ni zdravo, če imamo usta odprta, ker se zobje preveč ohladijo in dobijo lahko premajhne razpoke. Če se menjavata hitro mraz in vročina, nastanejo v sklenini